

ERIC VOEGELIN

Tekst został przetłumaczony na podstawie: E. Voegelin, *Review of Strauss' "On Tyranny"*, w: *Faith and Political Philosophy. The Correspondence between Leo Strauss and Eric Voegelin 1934–1964*, edited by Peter Emberly and Barry Cooper, Columbia and London 2004, ss. 44–49. Serdecznie dziękujemy *University of Missouri Press* za zgodę na publikację tłumaczenia. Copyright © 2004 by the Curators of the University of Missouri.

Recenzja książki Leo Straussa *On Tyranny**

Zasadniczo książka *On Tyranny* profesora Straussa jest analizą dialogu Ksenofonta *Hieron*, a w związku z tym stanowi wkład do historii myśli politycznej. Dodatkowo zawiera, szczególnie we wprowadzeniu, rozważania dotyczące problemu tyranii w czasach starożytnych i nowożytnych, różnic pomiędzy starożytną i nowożytną nauką o polityce oraz relacji pomiędzy *Hieronem* a *Księciem Machiavellego*, jako punktów najbliższej styczności starożytnego i nowożytnego podejścia do problemu tyranii – stąd usprawiedliwia to bardziej ogólny tytuł, jaki autor wybrał dla książki.

Interpretacja *Hieron*a jest jak najbardziej wartościowym przedsięwzięciem. Dialog, choć jest jedynym dziełem pochodzącym ze starożytności poświęconym *explicite* tematowi tyranii, jest w dużej mierze niedoceniony, podobnie jak inne prace Ksenofonta pozostającego w cieniu wielkiego Platona. Choć analiza Straussa ledwo podważy przekonanie, że Ksenofont nie był wnikliwym myślicielem, to z pewnością skłoni do rewizji oceny Ksenofonta ze względu na jego psychologiczną subtelność oraz umiejętności kompozycyjne niczym u artysty. *Hieron* jest rozmową między tyranem Hieronem a poetą Symonidesem na temat względnych zalet życia tyrana i zwyczajnego obywatela. W odróżnieniu od podziału ról w dialogach platońskich, tyran jest tu obciążony obowiązkiem oskarżania tyranii, podczas gdy mędrzec

* Pełen tekst tłumaczenia dostępny jest w drukowanej wersji pisma. Niniejsza recenzja pierwotnie ukazała się w czasopiśmie „The Review of Politics”, nr 11, 1949, s. 241-244. Tytuł pochodzi od redakcji.

przynosi pociechę nieszczęśliwemu tyranowi, wskazując środki, które czynią jego tyranie dobroczynnymi rządami, a jego osobę umiłowaną przez poddanych. Strauss kładzie w swym wykładzie nacisk na dramatyczne walory dialogu: pokazuje jak mędrzec, od samego początku panując nad sytuacją, skłania Hierona do przyjęcia roli krytyka tyranii i doprowadza go do stanu, w którym ten jest zdolny jedynie wyobrazić sobie samobójstwo jako rozwiązanie beznadziejnej sytuacji, w której się znalazł, a następnie przedstawia mu wizję rządów, które uczynią go człowiekiem bardzo szczęśliwym, ponieważ pozwolą mu władać, nie podlegając zawiści lub wzdargzie. Sama interpretacja, opierając się na solidnej podstawie nienagannej erudycji, jest wzorem starannej analizy. Powinna być gorąco polecona uwadze każdego badacza z dziedziny nauki o polityce w czasie, gdy całą historiografię idei politycznych zbyt często rozumie się jako zadanie krytycznego oceniania idei myśliciela, bez wystarczającego ustalenia, czym one są.

Jeśli chodzi o rozważania natury systematycznej, Strauss stawia krytyka w trudnej sytuacji, ponieważ rozważania, choć obejmują szeroki zakres, są sformułowane tak lapidarnie i czasami ezoterycznie, że zachodzi duże niebezpieczeństwo nieporozumienia. Przepraszając za ewentualne pomyłki, które mogą wynikać z tego powodu, chciałbym powiedzieć, iż problemem, który najbardziej zainteresował autora, była kwestia wolności intelektualnej krytyki w warunkach rządów tyrańskich. Żyjemy obecnie w wieku tyranii, a zatem interesujące jest nie tylko to, co starożytni mieli do powiedzenia na ten temat, lecz być może nawet w większym stopniu to, w jaki sposób byli w stanie o niej mówić, niezbyt licznie ponosząc śmierć w procesach. *Hieron* jest pełen pouczających szczegółów odnoszących się do tego problemu i Strauss nie omieszkiał zwrócić uwagi na tę lekcję. Wolność krytyki jest silnie związana ze szczególną sytuacją mędrca udzielającego rad tyranowi. Tyrania w kręgu Sokratesa uważana jest za zepsutą formę rządów; w *Hieronie*, mędrzec oferuje radę dla udoskonalenia teoretycznie nagannej formy, on „kolaboruje” z tyranią. W skrupulatnym zgłębianiu tego problemu, Strauss w interesujący sposób ukazuje relację mędrca do obywatelskiej wolności, jak również potencjalny konflikt pomiędzy wolnością oraz cnotą rządzenia. Wielce przekonująca jest sugestia, iż Ksenofont powierza swoje racje skierowane do życzliwego tyrana Simonidesowi, ponieważ ten jest „obcy” miastu, podczas gdy tyran Hieron, który oskarża tyranie, jest w pewnym stopniu świadomy cnoty obywatelskiej; najbardziej wartościową wskazówką jest to, iż Platon powierza dyskusję dotyczącą problematycznego charakteru rządów prawa w *Polityku* „Przybyszowi z Elei” (...)

PRZEŁOŻYŁ MICHAŁ J. CZARNECKI